

KURSA

Jierbmetelefovdna ja dihtorduolbbus
Gihpa pensionistalihtus

Pensjonistforbundet

Ráhkis

Mun áiggon dutnje juoidá addit. Attán skeanjan dutnje buori áiggi vai gulul sáhtát jierbmètelefovnaide ja dihtordulbosiidda oahpásmuvvat. Dat fal ájdáná oahppat dáid reaidduid geavahit oadjebasat, muhto áiggon gulul du rávvet ja oahpahit. Soite vuodu rájes fertet álgit. Dahje soaittát dušše veahá láidesteamí dárbbasit ovdal go arvvát searvat miellagiddevaš ja gelddolaš fálaldagaide mat gávdnojit. Mot dal juo leš, interneahhta lea ere-noamáš, soma ja ávkkálaš ja áiggošin mielas dan čájehit dutnje!

Dát lea skeanja mii mearkkaša ahte besse deaivvadit ja fárrolaga oahpásmuvvat dihtordulbosii ja jierbmètelefovndnii. Galge fárrolaga geahččaladdat interneahta vejolašvuodaid. Dát šaddá munnuide hui suohtas ja olu galge oahppat. Don sáhtát jearrat mus vaikko maid, ja mun áiggon vástidit, čilget ja čájehallat. Eai gávdno jallas gažaldagat ja galge gierdilvuodain bargat.

Mun illudan ja árvalan ahte deaivvadetne:

Dearvvuođaiguin:

Lean nuorra, ja mus lea olu dutnje oahpahit:

- Bealli sis geat leat ahkejoavkkus 67-69 jagi, leat interneahtas.
- Muhto goasii buohkat ahkejoavkkus 16-19 jagi, leat interneahtas
- Boarrasepmosat leat interneahtas sullii diibmobeale beaivválaččat. Sii geat leat nuoramus ahkejoavkkus, leat interneah-
tas njeallje diimmu beaivvis.
- Jierbmetelefovnaide sáhttá bijahit sámi boallobaveavddi vai beassá sámi bustávaiguin čállit.

Nuppiin sániin mus lea olu digitála gelbbolašvuohta man hálividčen duinna juogadit.

Go deaivvadetne, de lohpidan:

- Geavahit sániid maid ipmirdat vai moai gulahalle.
- Hupmat njozeti.
- Geardduhit, go munnois ii leat hoahppu.
- Váruhit ahte don ieš deattašat jierbme-telefovna ja dihtordulbosa. Mun áiggon dušše iežan reaidduid deattašit čájehan-
dihte maid don galggat dahkat.

Muitte fal jearrat buot maid fuomášat!

Foto: Jóhan Matthis Gaup

Mii lea jierbmetelevodna ja dihtorduolbbus?

Jierbmetelevodna

Jierbmetelevodna lea telelevodna mii addá arvat eanet vejolašvuodaid go dušše ringestit. Dainna sáhttá dahkat measta vaikko maid, ja doaibmá measta juo dego dihtormašiinnaš. Stuorámus erohus jierbmetelevonnas ja dábalaš telelevonnas, lea ahte operatiivalaš vuogádat jođihajerbmetelevonna ja diktá bijahit (installeret), ja nu maid geavahit, olu iešguđetlágán progámmaid. Dát prográmmát leat aplikášuvnnat, dahje app:at. Sáhtát ringet ja earát dieđusge sáhttet dutrje ringet, muhto dasa lassin sáhtát čuojahit musihka, govvet, filbmet, geavahit interneahta, geahčadit kártaid ja geavahit GPSa telelevonna bokte.

Dihtorduolbbus

Neahttabreahitta dahje dihtorduolbbus, lea dihtormašiinnaš mas ii leat eará go duolba šearbma man sáhtát guoskkahit. Go galggat geavahit dan, de deattašat šearpmajugó Sierra peannain mii lea ráhkaduvvon vásedin dasa dahje juo dušše suorbmagežiiguin. Dihtordulbosis lea boallobaveavdi šearpmas juo, nu ahte ii dárbaš Sierra boallobaveavddi laktit dasa. Go galggat čállit neahttabreahitas, de fertet dasto oahppat mot virtuála boallobaveavdi doabmá. Dasa lea álki hárjánit. Dihtordulbosiin sáhttá dahkat measta buot dan seamma go muđui dihtoris ja jierbmetelevonnas. Dihtorduolbbus lea stuorát go jierbmetelevodna ja lea dan sivas vuohkkaseabbo jus guhkebuš čállosiid áigu lohkate.

Mainna galge álgit?

Don várra bures muittát mot dollagáttis jorre ságat, máidnasat ja muiṭalusat. Máinnastan-dáidda lea leamaš dehálaš ja nanus sámi kultuvrras. Dán áigge eat soaitte dollagáttis šat seamma olu máinnastit, ja soaitit olu áiggi golahit digitála máilmmiss. Muhto interneahhta ii dušše suolát áiggi, go dat addá maid oðða vejolašvuðaid mat álkidit olu. Interneahhta bokte sáhttá eará lárje deaivvadit oahppásiiguin, humadit siiguin ja maiddái measta juo ovttastallat. Interneahtas sáhtát guoimmuheami ja áiggegolu gávdnat, humadit oahppásiiguin, praktihkkalaš earániid čađahit ja čuolmmaid čoavdit. Hás don dál árvalat guđemuš fáttáin háliidat álgit?

Álki ja vuogas máhttit

Interneahtas gávdnojít olu bálvalusat mat gullet olbmo árgabeaivái. Ovda-mearkka dihte sáhttá lohkat áviissaid, oastit billeahtaid, geahčcat TV-prográmmaid, guldalit radio ja musihkka dahje juo lohkat girjiid. **Leat go dus vierut dahje beaivválaš rutiinnat maidda sáhtášit interneahta geavahit?**

Soma

Dus dáidet leat beroštumit maidda liiköt bures, ja mat du mielas leat suohtasat ja geasuheaddjít. Interneahhta sáhtát ávkkástallat maiddái dákkáraš somas astoáiggedoaimmaide. So-aiittát liiköt bihttábordimii, šáhka speallat, godđit, ráhkadit govzagirjjid, lohkat girjiid, geahčadit somas filmmaid, ohcat ja diŋgot mátkkiid, oahppat miellagiddevaš fáttáid birra dahje ohcat šuonjaid lávlagiidda. **Mii du mielas lea miellagiddevaš ja soma?**

Servvoštallan

Interneahhta lea vuohkkasit ja bures heivehuvvon gulahallamii. Interneahhta bokte lea hui álki ja vuogas doalahit oktavuoða fulkkiiguin ja muđui oahppásiiguin. Neahdas sáhttit humadit, juogadit govaid ja fárrolaga gávdnat geasuheaddji doaluid ja doaimmaid. Interneahtas sáhtát maid oaidnit su geainna humadat jus bidjabeahti telefovnná, dihtordulbosa dahje dihtora kamera jorrat. Neahdas sáhtát dasa lassin searvat iešguđetlágán joavkuide gos juogadit dieđuid ja vásáhusaid. **Geaiguin hálíidivčet gulahallat interneahta bokte?**

Praktihkalaš doaimmat

Interneahtas gávdnojít olu bálvalusat mat gullet min árgabeaivái, ja lea álki čoavdit árgabeaivvi earániid interneahhta bokte. Otná servvodat measta gáibida ahte juohkehaš čađaha vissis doaimmaid ieš iešheanalaččat, ja olu doaimmaide sáhttit geavahit interneahta oadjebasat. Ovdamearkka dihte sáhtát iešdieđáhusa deavdit ja fuolahit eiseválldiide, NAV-kántuvrain doalahit oktavuoða, báŋkkobálvalusaid geavahit ja digitála boasta-gássa ásahit. **Makkár praktihkalaš doaimmaide dus gollá áigi?**

Makkár beroštumit leat dus?

Jierbmètelefovnna ja dihtordulbosa dávjá geavahit go lea sáhka iežamet beroštumiin. Soaittát háliidit oahppat beatnatdivššu birra, gávdnat teáhterfálaldaid lagasbirrasis, ohcat sosiála deaivvademiid du guovllus. Soaittát liikot meahcástallamii ja bivdui, dahje málezteapmái, musihkkii dahje hárjehallamii. Interneahtas gávnnat dieđuid buot dáid birra. Berrejetne humadit veahá du beroštumiid birra vai gávdne neahtafálaldagaid mat heivejit dutnje.

Geavaheaddjinamma ja beassansátni

Dávjá ferte dus leat sierra geavaheaddji-namma ja beassansátni go galggat geavahit appaid ja bálvalusaaid interneahtas. Lea hui dehálaš válljet sániid maid álkít muittát. Geavaheaddjinamma ja beassansátni šaddá measta dego čoavddan neahtta-bálvalusaida. Dáiguin sániiguiin ráhkadat sierra peršovnnalaš profilla mii lea dušefal du iežat. Don fertet váruhit ahte vierrásat eai beasa diehtit dáid sániid eastadandihe boasttugeavaheami.

Geavaheaddjinama ja beassansáni berret bidjat muitui, muhto jus háliidat čálistit dáid muitindihte, de fertet fal vurket čállosa dakkár sadjái gos earát eai gávnna dan.

Logg deg på iTunes Store

Skriv inn ditt passord for Apple ID
“navn.navnesen@gmail.com”.

Passord

Avbryt

OK

Mii lea app?

App dahje applikašuvdna, lea juoga maid fertet bidjet dahje installeret telefovdii ovdal go sáhtát bálvalusa oba geavahit ge. Dat guhte fállá bálvalusa, ovdamearkka dihte NRK, dávjá fállá mánjgalágan appaid iešguđetlágan bálvalusaide. NRK ovdamearkka dihte fállá TV- appa, radio-appa ja NRK Super appa heivehuvvon mánáide. Juohke appas lea sierra govaš dovdomearkan, ja deaddilat dasto appa govaža go háliidat juste dan bálvalusa geavahit.

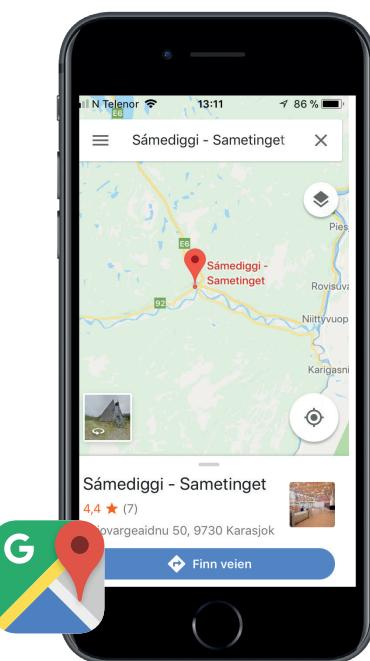
App Store – App rámbuvri

App Store lea Apple-nam-masaš fitnodaga rámbuvrii gos sáhtát appaid gávdnat, viežżat ja oastit. Eanas appat leat nu-vttá, muhto gávdnojít maiddái appat maid ferte oastit ovdal go beassá bidjet telefovnii ja geavahišigoahit daid.

Play Store – Play rámbuvri

Google Play Store lea appa-rámbuvri sidjiide geat geavahit Android-jierbmetelefovna (eai ge Apple-telefovna).

Oallugat fállet mánjgalágan appaid iešguđetlágán dárbbuide ja bálvalusaide, ja Google lea ovdamearkan dákkáriidda. Ovdamearkka dihte sáhtát bidjet Google Maps-appa telefovnii. Dán appas leat kártat ja GPS ja sáhtát ohcat hotellaid, borramušbáikkiid ja rámbuvriid vaikko makkár guovllus máilmnis.

Mii lea neahtasiidu?

Neahtasiidduide beassá nugohčoduvvon neahtalohkki (browser) bokte. Safari ja Chrome leat ovdamearkkat neahtalohkkiide. Dát dagahit ahte sáhtát ohcat ja beassat vaikko makkár neahtasiidduide. Jus ovdamearkka dihte čálát [samediggi.no](#) neahtalohkkái, de beasat Sámedikki siidduide.

Safari

Dábálaš neahtalohkki reaidduide maidda lea biddjon Apple operatiivalaš vuogádat, nu go iPhone (telefovdna) ja iPad (dihtorduolbbus).

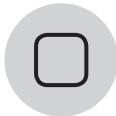

Chrome

Dábálaš neahtalohkki reaidduide mat geavahit Android operatiivalaš vuogádaga.

Google fállá maiddái neahtasiidu man bokte sáhtát ohcat dieđuid vaikko man birra. Lea juo šaddan oahpes doaban dadjalit ahte ferte «googlet» jos dárbbaša dieđuid juoidá birra. De sáhtát dán siidui čálistit čoavddasáni man birra ozat lasi dieđuid ja de Google ohcá neahtasiiduid mat guoskkahit juste dan maid ledjet čállán. Geahčcal ieš ohcat juoidá [google.no](#)-siiddus.

Deháleamos boalut ja govažat

Ruoktot

Dán boalu gávdná dávjá buot vuolimusas telefovnna ovddabealde. Go dán deaddilat, de boađát dakkaviđe ruovttoluotta telefovnna dahje dihtordulbosa álgosiidui. De automáhtalaččat guođát dan siiddu gos ledjet ja sirddát ovdasiidui mii gohčoduvvo čállinbeavdin.

Oza

Jus galggat ohcat juoidá neahttalohkkis dahje soames neahttasiiddus, de lea dát govaš ávkkálaš. Čáles ohcansáni dahje fáttá man birra ozat dieđuid.

Fállu

Jus háliidat sirddáshit neahttasiiddus dahje appas, de lea fállu dahje menya veahkkin. Fálus sáhtát gávdnat eará siidduid, sisdoalu, árvalusaid ja muđui lassi dieđuid.

Heiveheamit

Bátnejuvlla-govaš čujuha telefovnna heivehemiide. Go dan deaddilat, de beasat rievdadit ieżat profilla ja dieđuid iešguđetge appain. Lea maid vejolaš rievdadit telefovnna ja dihtordulbosa teknihkkalaš heivehemiid.

WiFi

Dát govaš čájeha lea go vejolaš searvat jođaskeahtes neahttafierpmá-dahkii doppe gos leat. WiFi lea dávjá nuvttá, muhto dábálaččat gábiduvvo geavaheaddjinamma ja beassansátni. Álmmolaš ásahusain, hoteallain, boradanbáikkiin ja olu eará sajiin lea dávjá WiFi-fálaldat gussiide. De fertet diđoštit makkár beassansániid doppe gáibidit.

3G/4G

4G

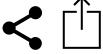
3G/4G lea dihtorjohtolat dahje geavaheapmi mii čuovvu du mobiilabonne-meantta dahje man ovddas márssát rehkega mielde. 3G/4G dahká vejolažan beassat internehttii measta juohke sajis.

Doaimmaiddiehtu

Dát govaš čájeha leat go doaimmat ja dáhpáhusat appain. Govážii ihtá de lohku dahje tálla mii muitala gallii juoga lea dáhpáhuvvan dan appas. Soaittát ožzon dieđu? Dahje soames dáidá du bovden doaluide?

Eambbo symbolat ja govažat

	Bluetooth		GPS
	Girdimodus		Áigádit/oðasmahttit
	Oðða dokumeanta		Ruskalihti (sihkkut)
	Juogadit		Viežžat interneahtas
	Sihkkut/jávkadit/gokčat		Čalmmusteaapmi
	Ráhkadit oðða		Vástit
	Ruovttoluotta		Ovddosguvlui
	Funkšuvdna DOAIMMAS		Funkšuvdna JÁDDADUVVON

Ávkkálaš appat ovdamearkan

Álki ja vuogas máhttit

NRK fállá sihke TV ja radio-appaid. Daid bokte sáhtát válljet kanálaid, guldalit ja geahčcat prográmmaid.

YR fállá dálkedieðuid miehtá máilmimi ja sáhtát ieš ohcat báikkiid. YR neahttasiiddus sáttá lohkat dálkedieðuid davvisámegillii.

Sámi boallobaveavdi Sáhtát bidjat sámi boallobaveavddi jierbmetelefovdnii ja dihtordulbosii vai beasat čállit sámi bustávaiguin.

VG Olu áviissain leat sierra appat. Sámi áviissain leat neahttasiiddut maid sáhtát viežžat jierbmetelefovdnii ja dihtordulbosii.

Gulahallan ja searvevuohta

Dieđut Telefavnas gávdno juo dieđuide appa. Sáhtát čálašit dieđuid lagamusaid ja muđui oahppásiidda.

Šleđgaboasta Jierbmetelefovnnain ja dihtordulbosiiin sáhtát sihke čállit, sáddet ja oažžut šleđgaboastta.

Facebook Facebook bokte sáhtát gulahallat oahppásiiguin. Don sáhtát muntilit maid leat bargan, geahčadit dološ govoid, searvat joavkkuide mat heivejit dutnje ja maid-dái gávppašit

Skype Skype bokte sáhtát ringet nuyttá earáide geain lea Skype. Kamera bokte sáhtát nuppi vel oaidnit humadettiin!

Somas áiggegollu

Spotify

Dainna appain sáhtát guldalit juohkelágan musihka.

Muhta

Dát lea muhta- ja dálvesániiid čoakkáldat gos oažžu čilgehusaid iešguđete muhtasániide ja seammás sáhttá gullat mot sániid dadjá.

Bibliofil

Dáinna girjeappain sáhtát ohcat ja várret girjiid girjerádjosiin. Nubbi girjerájos-appa, lea eBokBib mainna sáhtát luoikkahit ja viežžat girjiid telefovndnii dahje dihtordulbosii ja das lohkat daid.

Wordfeud

Dát lea speallu gos galggat hutkat ja bordit sániid ruossalassii vai addet eanemus lági mielede čuoggáid. Don gilvalat earáiguin. Galge go geahččalit?

Praktikhalaš dagut

Mobilbank

Eanas bájkkuin leat sierra neahttabánku-appat. Das sáhttá ovdamearkka dihte máksit rehkegiid.

Digipost

Buohkat, sihke priváhta olbmot ja álmmolaš ásahusat, sáhttet digitála boastakássii sáddet boastta dan sadjái go dábálaš boasttas.

Altinn

Altinn bokte sáhtát vearrokoartta ja vearrorehketdoalu dárkkistit.

Helsenorge.no lea dearvvašvuðauskkádat Norgga álbumogii. Dáppé gávnat earret eará dálkkasčujuhusaid dahje reseapttaid.

Čállosat

Dađistaga dáidet dus čuožžilit gažaldagat, ja daid sáhtát dása čalistit.
Dáid sáhtte boahtte deaivvadeamis čielggadit.

Buorit ráđit

- It galgga ballat geahččaladdamis. Leage sáhkki! Lea lohpi deattašit, čálašit ja juogadit vearrut. Muhto dáidá leat jierpmálaš diđoštit gokko gávnnaat «sihkkut»- govaža/boalu, ja maiddái «ruovttoluotta»-boalu go dáiddát soames geardde gáhtat juoidá maid leat čállán ja juogadan.
- Muitte ahte buohkat geaiguin dus lea oktavuohta interneahtas, sáhttet oaidnit maid čálát ja dagat neahtas. Danin áiggošin dutnje čájehit erohusa álmmolaš ja priváhta dieđuin.
- Beassansáni it galgga earáide muijalit. Dat lea dego čoavdda du priváhta dieđuide.
- Ale fal goassege juogat báŋkokontodieđuid earáiguin, earret dalle go oadjebasat gávppašat neahtas.
- Internehttii hárjána ja oahpásmuvva álkit ja jođanit, ja buot šaddá áiggi mielde álkit. Go vuos leat oahpásmuvvan bálvalusaide ja diedát mot dat doibmet, de sáhtát interneahtas gálgat beaivválaš earániid ja doaimmaid čađahit. De manná olu mihá njuovžileappot ja jođáneappot go ovdal.
- Váldde fal muinna oktavuođa jus dárbbasałt ođđa ja lasi dieđuid ja neavvuma. Dál gulahalle interneahtas maiddái. Doala fal oktavuođa!

Sávan dutnje lihku!

Mii leat hui giitevaččat jus sáddešivččet ruovttoluottadieđuid
dán čujuhusa bokte: kurs.nettbrett@pensjonistforbundet.no

Dieđut Pensionistalihtu birra

Pensionistalihttu lea Norgga
stuorámus organisašuvdna
pensionisttaide.

- **240 000 miellahtu**
- **850 báikkálaš searvvi**
- **10 000 luohttámušolbmo**

Mii bargat pensionisttaid vuogatvuodaid sihkkarastimiin ja berráigeahčcat ahte vuogatvuodat váldoiit vuhtii. Nu viggat olahit polihtihkalaš beroštumi ja vuoruheami pensionisttaid guoskevaš áššiide.

Čielggas, gievra ja oidnosi

Váldde oktavuođa

Pensjonistforbundet

Postboks 6714 St. Olavs plass
0130 Oslo

Jus finat guossis:

Torggata 15
0181 Oslo

Telefovna: 22 34 87 70

pf@pensjonistforbundet.no
pensjonistforbundet.no